

УДК 343.1:343.21

ПРОБЛЕМНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ «ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА» ТА ЙОГО ВИДІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Керноз Н.Є.

Чернігівський національний технологічний університет

Стаття присвячена висвітленню проблемних питань законодавчого визначення «цивільного судочинства» та його видів у Цивільному процесуальному кодексі України. Проаналізовані поняття «судова юрисдикція», «цивільне судочинство», «адміністративне судочинство», «позовне провадження», «наказне провадження», «окреме провадження». Автор приходить до висновку, що відсутність їх визначення на законодавчому рівні ускладнює звернення до суду.

Ключові слова: судова юрисдикція, цивільне судочинство, адміністративне судочинство, позовне провадження, окреме провадження, наказне провадження.

Постановка проблеми. Закріплення доктринальної засади в ст. 124 Основного Закону України про те, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі [1] пов'язана із створенням в Україні умов для реалізації конвенційного положення встановленого п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2] щодо забезпечення кожному права на «спра-

ведливий суд». З прийняттям Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 р. № 192-VIII [3], який закладає правові основи для проведення чергової судової реформи, яка б забезпечила ефективний захист прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у судовому порядку, практичну реалізацію права на справедливий суд, було внесено зміни в усі процесуальні кодекси України саме щодо пере-

гляду судових рішень Верховним судом України [10, с. 20-22].

Важливою проблемою цивільного судочинства є порушення правил законотворчої техніки, відсутність уніфікованої термінології (понятійного апарату), нечітке формулювання норм Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), яке робить можливим їх неоднозначного тлумачення.

В контексті нашого дослідження із двох нововведених підстав для подання заяви про перегляд судових рішень до ВСУ особливої актуальності набуває саме така підстава як неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права – при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням *правил підсудності або встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ* (п. 2 ч. 1 ст. 355 ЦПК України) [6]. При цьому, слід звернути увагу, на відсутність уніфікованої термінології в процесуальних кодексах, оскільки законодавець в ЦПК України застосував термінологічний зворот «встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ», а в статті 237 КАС України вживає «встановленої законом юрисдикції адміністративних судів» [7], в статті 111-16 ГПК України – термін «*повідомчість*» [8]. Отже, хоча на законодавчому рівні так і не закріпили визначення термінів «*підсудність*», «*юрисдикція*», «*повідомчість*», «*компетенція*», але вони набувають надзвичайного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемність законодавчого визначення цивільного судочинства та його видів досліджувались у працях О.А. Беляневич, І.В. Берднік, С.С. Бичкової, Н.Є. Керноз, І.Б. Коліушко, В.В. Комарова, Р.О. Куйбіда, М.М. Михеєнка, С.Я. Фурси.

Мета статті. Метою даного дослідження є: на основі аналізу норм процесуального законодавства надати визначення цивільного судочинства та відмежувати його види від інших схожих проваджень в адміністративному судочинстві; пошук пропозицій щодо вдосконалення національного процесуального законодавства.

Виклад основного матеріалу. У науці процесуального права поняття судової юрисдикції є одним із найбільш складних і багатоаспектних питань. Це пов'язано з неоднозначністю підходів як науковців, так і законодавця до цього питання.

Однією з правових гарантій справедливого правосуддя є чітке, юридично обґрунтоване розмежування повноважень юрисдикційних органів щодо розгляду і вирішення справ. Проблемні питання узгодженості термінів «*юрисдикція*», «*судочинство*», «*процес*», «*компетенція судів*», «*повідомчість судів*», «*підсудність*», вже досліджувалась автором [11, с. 82-87; 12, с. 160-165]. Лише в п. 2 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 р. № 3 «*Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ*» передбачено, що **цивільна юрисдикція – це визначена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду цивільних справ, віднесених до їх компетенції** (стаття 15 ЦПК). Проте, відповід-

но до п. 6 ч. 2 ст. 36 Закону України № 2453-VI роз'яснення Пленуму Вищих спеціалізованих судів України мають рекомендаційний характер [4], тому дане визначення не є легальним. Відповідно до п. 3 Постанови ВССУ № 3 від 01.03.2013 критеріями відмежування справ цивільної юрисдикції від інших є, по-перше, наявність у них спору про право цивільне (справи за позовами, що виникають із будь-яких правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства), по-друге, суб'єктний склад такого спору (однією зі сторін у спорі є, як правило, фізична особа). Але неможливо погодитися з запропонованими критеріями в даній Постанові, оскільки, по-перше, вживається термінологічний оборот «*спору про право цивільне*», яке застосовується тільки у позовному провадженні, але видами цивільного судочинства є також окреме та наказне провадження. По-друге, суб'єктний склад дуже звужено, оскільки за ст. 30 ЦПК України сторонами можуть бути «*фізичні і юридичні особи, а також держава*».

У юридичній літературі поняття «*цивільна юрисдикція*» трактується по-різному, зокрема: нормативне визначення компетенції суду з вирішення справ у порядку цивільного судочинства (С.Я. Фурса); це компетенція відповідних юрисдикційних органів і посадових осіб щодо розгляду і вирішення цивільних справ (С.С. Бичкова); *повідомчість* юридичних справ є не чим іншим, як юрисдикцією, під якою розуміють повноваження різних органів (у першу чергу судів) по розгляду і вирішенню юридичних справ (Б.І. Сташків); діяльність компетентних органів, уповноважених законом розглядати та вирішувати цивільні справи (приватні спори) та виносити щодо них юридично обов'язкові рішення (Г.П. Тимченко) [11, с. 84].

Пунктом 4 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20.05.2013 № 8 «*Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів*» із змінами, внесеними згідно з Постановою Вищого адміністративного суду № 2 від 14.02.2014, № 6 від 15.05.2014, № 6 від 22.05.2015 регламентовано, що вирішуючи питання про визначення юрисдикції адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ, суди повинні враховувати, що КАС України встановлює такі правила відмежування адміністративної юрисдикції від інших видів юрисдикції: *понятійно-функціональне, тобто визначення адміністративної справи, що наведено у п. 1 ч. 1 статті 3 КАС України; визначення видів публічних правовідносин (управлінські правовідносини та правовідносини, пов'язані з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень), зазначених у ч. 1 статті 17 КАС України; встановлення переліку публічно-правових спорів, що підпадають під юрисдикцію адміністративних судів (ч. 2 статті 17 КАС України); встановлення переліку публічно-правових справ, що не належать до предмета адміністративної юрисдикції (ч. 3 статті 17 КАС України).*

При цьому в абз. 2 п. 2 зазначеної Постанови Пленуму ВАС України від 20.05.2013 № 8 констатовано, що *законодавство не містить визначення терміна «публічно-правовий спір»*. Для розгляду спору адміністративним судом необхід-

но встановити його публічно-правовий зміст (характер). Для з'ясування характеру спору суди повинні враховувати, що протилежним за зміс-

том є приватноправовий спір. Це означає, що в основі розмежування спорів лежить поділ права на публічне та приватне.

Таблиця 1

Види цивільного судочинства: позовне та непозовні провадження (наказне та окреме)

№ п/п	Питання	Позовне провадження	Непозовні (безспірні) провадження	
			Наказне провадження	Окреме провадження
1.	Статті ЦПК	ст. 107-233	ст. 95-106	ст. 234-290
2.	Категорія справ провадження	справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства (ч. 1 ст. 15 ЦПК)		
		при вирішенні спору про право цивільне	за відсутності спору про право цивільне визначені:	
			ст. 96 ЦПК	ч. 2, ч. 3 ст. 234, ст. 256 ЦПК
3.	Основні учасники провадження	особи, які мають цивільну процесуальну правосуб'єктність (правоздатність та дієздатність), визначену ст. 28, 29 ЦПК		
		ст. 30 ЦПК сторони: 1. позивач; 2. відповідач	ч. 2 ст. 26 ЦПК 1. заявник (стягувач), 2. заінтересовані особи (боржник)	ч. 2 ст. 36 ЦПК 1. заявник, 2. заінтересовані особи
4.	Статус (права та обов'язки) основних учасників	<p>Загальні права: знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії з документів, долучених до справи, одержувати копії рішень, ухвал, брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, а також свідкам, експертам, спеціалістам, заявляти клопотання та відводи, давати усні та письмові пояснення судові, подавати свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб, користуватися правовою допомогою, знайомитися з журналом судового засідання, знімати з нього копії та подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, прослуховувати запис фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, оскаржувати рішення і ухвали суду, користуватися іншими процесуальними правами, встановленими законом (ч. 1 ст. 27 ЦПК).</p> <p>Специфічні права: - заявити відвід судді, секретарю судового засідання, експерту, спеціалісту, перекладачу на підставах, зазначених у ст.ст. 20, 21, 22 ЦПК; - позивач має право протягом усього часу розгляду справи збільшити або зменшити розмір позовних вимог, відмовитися від позову; до початку розгляду судом справи по суті позивач має право шляхом подання письмової заяви змінити предмет або підставу позову. – відповідач має право визнати позов повністю або частково (письмове заперечення проти позову із зазначенням доказів, що підтверджують його заперечення), пред'явити зустрічний позов ст. 31 ЦПК; - обмеження повноважень представника ч. 2 ст. 44 ЦПК; - позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції ч. 1 ст. 118; - заявити клопотання (заяву) про забезпечення доказів ч. 1 ст. 133 ЦПК; - заявити заяву про виклик свідка ст. 136 ЦПК; - заявити клопотання (заяву) про витребування доказів ч. 1 ст. 137 ЦПК; - просити суд провести експертизу ч. 4 ст. 143 ЦПК; - заявити клопотання (заяву) про забезпечення позову ч. 1 ст. 151 ЦПК; - звернутися з заявою про скасування забезпечення позову ч. 4 ст. 154 ЦПК; - звернутися з заявою про заміну одного способу забезпечення позову іншим ч. 1 ст. 154 ЦПК; - в судовому засіданні заявляти заяви та клопотання згідно ст. 168 ЦПК; - сторони можуть укласти мирову угоду згідно ст. 175 ЦПК; - надавати в суді пояснення ст. 176 ЦПК; - відмовитися від визнання обставин ст. 178 ЦПК; - за згодою можуть бути допитані як свідки ст. 184 ЦПК; - виступати з промовами в судових дебатах ст. 193 ЦПК; - ознайомитися із технічним записом судового засідання, журналом судового засідання та протягом трьох днів з дня проголошення рішення у справі подати до суду письмові зауваження щодо неповноти або неправильності їх запису ч. 1 ст. 199 ЦПК; - звернутися з заявою про виправлення описок чи арифметичних помилок у судовому рішенні ст. 219 ЦПК; - звернутися з заявою про ухвалення додаткового рішення ст. 220 ЦПК; - подання заяви про роз'яснення рішення суду ст. 221 ЦПК; - подання заяви про перегляд заочного рішення ст.ст. 228, 229 ЦПК; - подання апеляційної скарги ст. 295 ЦПК; - подання касаційної скарги ст. 326 ЦПК; - подання заяви про перегляд судового рішення до Верховного Суду України ст. 357 ЦПК; - подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами ст. 364 ЦПК; тощо.</p>		

4.	Статус (права та обов'язки) основних учасників	<p align="center">II. Обов'язки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - особи, які беруть участь у справі позовного провадження, для підтвердження своїх вимог або заперечень зобов'язані подати усі наявні у них докази до або під час попереднього судового засідання, а якщо попереднє судове засідання не проводиться – до початку розгляду справи по суті (ст. 168 ЦПК); - добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки (ч. 3 ст. 27 ЦПК); - звертатися до суду словами «Ваша честь» (ст. 161 ЦПК); - встати, коли входить і виходить суд; - заслуховувати стоячи рішення суду; - давиги пояснення стоячи; - беззаперечно виконувати розпорядженням головуєчого; - додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених в суді правил; - передавати документи та інші матеріали головуєчому <i>через судового розпорядника</i> (ст. 162 ЦПК); - змагальність: кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених ст. 61 ЦПК; - обов'язок осіб, які беруть участь у справі, повідомляти суд про зміну свого місця проживання (перебування, знаходження) та про причини неявки в судове засідання ст. 77; - позивач повинен додати до позовної заяви її копії та копії всіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб ч. 1 ст. 120 ЦПК; - позивач повинен сплатити судовий збір, крім випадків передбачених ч. 2 ст. 3, ст. 5, ст. 8 Закону України «Про судовий збір»; - сторони зобов'язані подати свої докази суду до або під час попереднього судового засідання у справі, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться, – до початку розгляду справи по суті ч. 1 ст. 131 ЦПК; - сторони до або під час попереднього судового засідання у справі, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться, – до початку розгляду справи по суті, зобов'язані повідомити суд про всі відомі їм рішення судів, що стосуються предмету спору, а також про всі відомі їм незавершені судові провадження, що стосуються предмету спору ч. 4 ст. 131 ЦПК; тощо. 		
5.	Процесуальний засіб порушення	<p>позовна заява, оформлена згідно вимог ст.ст. 119,120 ЦПК і оплачена судовим збором</p>	<p>1. заява про видачу судового наказу, оформлена згідно вимог ст. 98 ЦПК і оплачена судовим збором;</p> <p>2. заява про скасування судового наказу, оформлена згідно вимог ст. 105 ЦПК (судовий збір не справляється)</p>	<p>заява, у справах окремого провадження, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати; оформлена згідно вимог ст.ст. 119, 238, 243, 247, 252, 258, 261, 270, 275, 280, 284, 288.</p> <p>За подання заяв (ст.ст. 238, 240, 243, п.п. 3,9 ст. 256, ст. 280, ст. 284 ЦПК) – <i>судовий збір не справляється</i>.</p>
6.	Підсудність	<p>Єдине правило визначення родової підсудності: усі справи, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються місцевими загальними судами: районними, районними у містах, міськими та міськрайонними загальними судами (ст. 107 ЦПК).</p> <p>Загальне правило визначення територіальної підсудності: більшість справ, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються місцевим загальним судом за зареєстрованим в установленому порядку місцем проживання (місцем перебування) відповідача (боржника) – фізичної особи; або місцевим загальним судом за місцезнаходженням відповідача (боржника) – юридичної особи, крім справ окремого провадження, які розглядаються судом, але з урахуванням правил, визначених:</p>		
		ст.ст. 108-114 ЦПК	ст. 97 ЦПК	ст. ст. 236, 242, 246, 251, 257, 260, 269, 274, 279, 283, 287 ЦПК
7.	Судові витрати	<p>Судові витрати складаються з: 1) судового збору та 2) витрат, пов'язаних з розглядом справи.</p> <p>Розмір судового збору, порядок його сплат, повернення і звільнення від сплати встановлюються Законом України «Про судовий збір», який набув чинності з 01.11.2011 в редакції 2015 рр.</p> <p>Судовий збір справляється у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду, – у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі. За подання до загального суду:</p> <p>1) позовної заяви майнового характеру, яка подана: юридичною особою – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою або фізичною особою – підприємцем – 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 (0,2 – раніше) розміру мінімальної заробітної плати та не більше 5 (3 – раніше) розмірів мінімальної заробітної плати;</p>		

Продовження таблиці 1

	7. Судові витрати	<p>2) позовної заяви <i>немайнового</i> характеру, яка подана: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 1 розмір мінімальної заробітної плати, фізичною особою – 0,4 розміру мінімальної заробітної плати;</p> <p>3) позовної заяви: про <i>розірвання шлюбу</i> – 0,4 (0,1 – раніше) розміру мінімальної заробітної плати; про <i>поділ майна при розірванні шлюбу</i> – 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 (0,2 – раніше) розміру мінімальної заробітної плати та не більше 3 розмірів мінімальної заробітної плати;</p> <p>4) 4.3) заяви про <i>забезпечення доказів або забезпечення позову</i>, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;</p> <p>4.4) заяви про <i>перегляд заочного рішення</i>, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;</p> <p>4.5) заяви про <i>скасування рішення третейського суду</i>, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;</p> <p>4.6) заяви про <i>видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду</i>, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;</p> <p>4.7) заяви про <i>видачу виконавчого документа на підставі рішення іноземного суду</i>, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;</p> <p>4.8) НОВЕЛА заяви про <i>роз'яснення судового рішення</i>, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати – не існувало за раніше чинним законодавством;</p> <p>5) позовної заяви про захист честі та гідності фізичної особи, ділової репутації фізичної або юридичної особи, а саме: позовної заяви <i>немайнового характеру</i> – 0,4 (0,2-раніше) розміру мінімальної заробітної плати; позовної заяви <i>про відшкодування моральної шкоди</i> – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру мінімальної заробітної плати (раніше – 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,2 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 3 розмірів мінімальної заробітної плати);</p> <p>6) апеляційної скарги на рішення суду; заяви про приєднання до апеляційної скарги на рішення суду; апеляційної скарги на судовий наказ, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами – 110 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги на відміну від раніше чинної ставки 50 відсотків ставки;</p> <p>7) касаційної скарги на рішення суду; заяви про приєднання до касаційної скарги на рішення суду – 120 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги на відміну від раніше чинної ставки 70 відсотків ставки;</p> <p>8) заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України – 130 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги на відміну від раніше чинної ставки 70 відсотків ставки;</p> <p>9) апеляційної і касаційної скарги на ухвалу суду; заяви про приєднання до апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 1 розмір мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати на відміну від раніше чинної ставки – 0,1 розміру мінімальної заробітної плати.</p> <p>До витрат, пов'язаних з розглядом судової справи, належать: - витрати на правову допомогу ст. 84 ЦПК; Постанова КМУ «Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову» від 17.09.2014 № 465 в редакції від 11.03.2015 р. - витрати сторін та їх представників, що пов'язані з явкою до суду ст. 85 ЦПК; - витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз ст. 86 ЦПК; - витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження ст. 87 ЦПК; - витрати, пов'язані з вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи ст. 87 ЦПК; - витрати, пов'язані з публікацією в пресі оголошення про виклик відповідача ч. 9 ст. 74 ЦПК.</p> <p>Ст. 99 ЦПК і Закон України «Про судовий збір», за подання заяви про видачу судового наказу, які подано: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізичною особою – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати на відміну від раніше чинної ставки 50 відсотків ставки, що визначається з оспорюваної суми в разі звернення до суду з позовом у порядку позовного провадження.</p> <p>ч. 2 ст. 3 Закону України «Про судовий збір» за подання таких заяв окремого провадження судовий збір не справляється: - про розірвання шлюбу з особою, визнаною в установленому законом порядку безвісно відсутньою або недієздатною, або з особою, засудженою до позбавлення волі на строк не менш як три роки; - про встановлення факту каліцтва, якщо це необхідно для призначення пенсії або одержання допомоги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням; - про встановлення факту смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; - надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;</p>
--	-------------------	--

7.	Судові витрати	<p>У разі відмови в прийнятті заяви про видачу судового наказу або в разі його скасування внесена сума судового збору стягувачу не повертається. У разі пред'явлення стягувачем позову до боржника у порядку позовного провадження сума судового збору сплаченого за подання заяви про видачу судового наказу зараховується до суми судового збору, встановленої за позовну заяву.</p>	<p>- обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. ч. 4 ст. 86 ЦПК: якщо у справах окремого провадження виклик свідків, призначення експертизи, залучення спеціалістів здійснюються за ініціативою суду, а також у випадках звільнення від сплати судових витрат або зменшення їх розміру, відповідні витрати відшкодовуються за рахунок Державного бюджету України. ч. 7 ст. 235 ЦПК: судові витрати не відшкодовуються, якщо інше не встановлено законом.</p>	
8.	Загальні строки підготовки справи до судового розгляду в порядку позовного провадження	<p>ч. 4 ст. 122 ЦПК: про відкриття провадження у справі або про відмову у відкритті провадження у справі суддя вирішує не пізніше трьох днів з дня надходження заяви до суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків, та не пізніше наступного дня після отримання судом у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 122 ЦПК, інформації про місце проживання (перебування) фізичної особи. Ст. 129 ЦПК: попереднє судове засідання повинно бути призначено і проведено протягом десяти днів з дня відкриття провадження у справі. Ст. 156 ЦПК: Справа має бути призначена до розгляду не пізніше семи днів після закінчення дій підготовки до судового розгляду. НЕ РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ НА СПРАВИ НАКАЗНОГО ТА ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕНЬ.</p>		
9.	Строк розгляду та процедурні моменти розгляду	<p>Суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі; справи про поновлення на роботі, про стягнення аліментів – одного місяця (ст. 157 ЦПК) Керуючись ст.ст. 118-130, ст. 156-207, ст. 224-231 ЦПК суддя: 1) відкриває провадження у справі ухвалою про відкриття провадження у справі; 2) призначає час і місце попереднього судового засідання (якщо вирішив, що його проведення є необхідним); 3) призначає справу до розгляду ухвалою, в якій зазначає, які підготовчі дії ним проведені і встановлює дату розгляду справи.</p>	<p>суд у триденний строк видає судовий наказ без судового засідання і виклику стягувача, боржника (ст. 102 ЦПК); у разі подання заяви про скасування судового наказу – розглядається судом протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про прийняття такої заяви до розгляду у відкритому судовому засіданні. Судовий розгляд здійснюється за такою процедурою: I. підготовча частина (ст. 163-172 ЦПК); II. розгляд справи по суті (ст. 173-192 ЦПК); III. судові дебати (ст. 193 ЦПК); IV. ухвалення та проголошення рішення (ухвали) (ст. ст. 195, 196, 208, 209, 213-218 ЦПК).</p>	<p>не більше двох місяців справи розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК, за винятком положень щодо змагальності (ст. 10 ЦПК) та меж судового розгляду (ч. 2 ст. 235 ЦПК). Справи не можуть бути передані на розгляд третейського суду і не можуть бути закриті у зв'язку з укладенням мирової угоди.</p>
10.	Судові рішення	<p>1) рішення (ст. 208, 209, 213, 214, 215, 223 ЦПК) в т.ч. заочне рішення ст. 226, 228 ЦПК; 2) додаткове рішення (ст. 220 ЦПК); 3) ухвали (ст. 208, 209, 210, 219, 220 ЦПК); 4) окремі ухвали (ст. 211 ЦПК).</p>	<p>судовий наказ як особлива форма судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених ст. 96 ЦПК, який має відповідає вимогам ст. 103 ЦПК, та вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження»</p>	<p>рішення, яке відповідає вимогам ст. 215 ЦПК та ст.ст. 241, 245, 249, 255 ЦПК, 224 СК, 259, 267, 273, 278, 282, 286, 290 ЦПК.</p>
11.	Набрання рішенням законної сили	<p>1. Рішення суду набуває законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано. 2. У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набуває законної сили після розгляду справи апеляційним судом.</p>	<p>1. У разі ненадходження від боржника заяви про скасування судового наказу протягом трьох днів після закінчення строку на її подання судовий наказ набуває законної сили і суд видає його стягувачеві для пред'явлення до виконання.</p>	<p>ч. 3ст. 290 ЦПК Ухвалене судом рішення про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи підлягає негайному виконанню. Копії рішення суд надсилає банку, що обслуговує юридичну або фізичну особу, заявнику та особі, щодо якої надається інформація.</p>

Закінчення таблиці 1

11.	Набрання рішенням законної сили	<p>Після набрання рішенням суду законної сили стороною та треті особи із самостійними вимогами, а також їх правонаступники не можуть знову заявляти в суді ту саму позовну вимогу з тих самих підстав, а також оспорювати в іншому процесі встановлені судом факти і правовідносини.</p> <p>Якщо справу розглянуто за заявою осіб, визначених ч. 2 ст. 3 ЦПК, рішення суду, що набрало законної сили, є обов'язковим для особи, в інтересах якої було розпочато справу.</p> <p>Якщо після набрання рішенням суду законної сили, яким з відповідача присуджені періодичні платежі, зміняться обставини, що впливають на визначені розміри платежів, їх тривалість чи припинення, кожна сторона має право шляхом пред'явлення нового позову вимагати зміни розміру, строків платежів або звільнення від них.</p>	<p>2. Якщо суд за результатами розгляду заяви про скасування судового наказу прийняв ухвалу про залишення такої заяви без задоволення або змінив судовий наказ, то судовий наказ чи змінений судовий наказ набирає законної сили після закінчення строку на подання апеляційної скарги, якщо апеляційну скаргу не було подано.</p> <p>3. У разі подання апеляційної скарги судовий наказ чи змінений судовий наказ, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом.</p> <p>За наслідками розгляду скарги на судовий наказ апеляційний суд має право:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) постановити ухвалу про відхилення апеляційної скарги і залишення судового наказу без змін; 2) постановити ухвалу про скасування судового наказу та роз'яснити, що заявлені стягувачем вимоги можуть бути розглянуті в позовному провадженні з додержанням загальних правил щодо пред'явлення позову; 3) змінити судовий наказ. <p><i>Ухвала апеляційного суду про відхилення апеляційної скарги на судовий наказ, залишення судового наказу без змін (ч. 3 ст. 307 ЦПК), про скасування судового наказу (ч. 2 ст. 309-1 ЦПК) є остаточною і оскарженню не підлягає.</i></p>	<p>Особа, щодо якої банк розкриває банківську таємницю, або заявник мають право <i>у п'ятиденний строк оскаржити ухвалене судом рішення до апеляційного суду в установленому порядку.</i> Оскарження рішення не зупиняє його виконання.</p>
-----	---------------------------------	--	--	---

Ст. 15 ЦПК України, розкриваючи компетенцію судів щодо розгляду цивільних справ, закріпила перелік правовідносин, що можуть розглядатися в порядку цивільного судочинства, який не є вичерпним, а саме: справ про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства.

Виникають запитання: 1) що таке «судочинство»; 2) які види (різновиди) судочинства існують в Україні?

Етимолого-семантичне тлумачення поняття «судочинство» також є проблемним. У юридичних словниках пропонується судочинство розглядати як: форму реалізації судової влади; порядок провадження у судових справах судами відповідної юрисдикції; процесуальну форму здійснення правосуддя; діяльність суду; вид державної діяльності, пов'язаної з розглядом і вирішенням цивільних, кримінальних та інших судових справ [11, с. 85].

Твердження про те, що судочинство – це процесуальна форма здійснення правосуддя не є безспірним, оскільки згідно з Конституцією

України (ст. 147) Конституційний суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції, однак не є органом правосуддя.

Слід мати на увазі, що до 1 вересня 2005 року в юридичній літературі процесуалісти терміни «судочинство» і «процес» ототожнювали. Однак вперше на законодавчому рівні в КАС України (ст. 3) ці терміни отримали самостійне тлумачення, а саме: адміністративне судочинство – діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, визначеному КАС України, у той час як адміністративний процес – правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства.

Отже, аналіз ст. 15 ЦПК України свідчить про недосконалість цієї правової норми, оскільки законодавчо не закріплене загальне поняття «справа цивільної юрисдикції»; відсутній вичерпний перелік правовідносин, які підпадають виключно під цивільну юрисдикцію загального суду; відсутній перелік категорій справ, які не підпадають під цивільну юрисдикцію загального суду.

Водночас, згідно з ч. 3 ст. 15 ЦПК України, суди розглядають справи в порядку позовного, наказного та окремого провадження, що взагалі ускладнює, а в деяких випадках і унеможлиблює нормальну правозастосовну діяльність. Оскільки

термін «провадження» у ЦПК України має два значення: різновид цивільного судочинства (позовне, наказне, окреме) та як стадія цивільного процесу (апеляційне, касаційне та ін.).

Розмежування цивільного судочинства за певними різновидами (позовне,наказне, окреме) зумовлене їх специфікою і, щоб розкрити доступно ці особливості, пропонується таблиця № 1.

Як показало проведене дослідження, проблема тлумачення змісту понять «юрисдикція», «підвідомчість», «компетенція» все ще не має однозначного вирішення ні в теорії, ні в законодавстві України, на відміну від законодавства Республіки Білорусь, зокрема, п. 9 ст. 1 Цивільного процесуального кодексу Республіки Білорусь [9] підвідомчість визначається як «розмежування компетенції з вирішення спорів і розгляду справ між Конституційним Судом Республіки Білорусь, судами загальної юрисдикції, міжнародними арбітражними (третейськими) судами, органами з вирішення трудових спорів та розгляду справ, іншими органами та організаціями».

Висновки і пропозиції. 1. З метою покращення правозастосування процесуальних норм, пропонується уніфікувати термінологію (понятійний апарат) шляхом створення окремої статті в ЦПК України, де б розкривався зміст понять та термінологічних зворотів, які використовувалися законодавцем в цих нормативно-правових актах.

2. Пропонується власне визначення таких понять:

справа цивільної юрисдикції (далі – цивільна справа) – передана на вирішення загального суду приватно-правова справа про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи ін-

тересів, що виникає із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого (господарського, адміністративного) судочинства;

цивільна юрисдикція – це компетенція загального суду з вирішення цивільних справ у порядку цивільного судочинства;

цивільне судочинство – діяльність загальних судів щодо розгляду і вирішення цивільних справ у порядку, встановленому ЦПК України;

цивільний процес – правовідносини, що складаються під час здійснення цивільного судочинства;

позовне провадження – основний вид цивільного судочинства, в порядку якого вирішуються цивільні справи за наявності приватноправового спору;

наказне провадження – спрощений вид неპозовного цивільного судочинства, спрямований на вирішення безспірних вимог встановлених ст.96 ЦПК України, який закінчується ухваленням судового наказу;

3. Пропонуємо привести процесуальні кодекси України у відповідність до нововведень статті 15 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції від 12.02.2015, а саме:

1. словосполучення ч. 3 статті 11-1 ЦПК України «за принципом вірогідності» замінити термінологічним оборотом «за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження справ»;

2. скасувати чч. 4, 5, 6 статті 11-1 ЦПК України та викласти чч. 4, 5, 6, 7, 8, 9 статті 11-1 ЦПК України в новій редакції яка б відповідала чч. 5, 6, 7, 8, 9,10 статті 15 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (РИМ, 4.XI.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU50K02U.html
3. Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 18, № 19-20. – Ст. 132 із змінами.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-4. – Ст. 529 із змінами.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492 із змінами.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005 р. – № № 35-37. – Ст. 446 із змінами.
7. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // ВВР України. – 1992. – № 6. – Ст. 56 (зі змінами).
8. Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь: 11.11.1999 г. № 238-З. Принят Палатой представителей 10.12.1998 г. Одобрен Советом Республики 18.12.1998 г. Юридическая база «ЮСИАС». – 2008 г.
9. Керноз Н. Є., Велігорська А. В. Дослідження нововведень перегляду судових рішень Верховним Судом України в цивільному судочинстві // «Юність науки – 2015: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства»: збірник тез доповідей Міжнародної студентської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 22-23 квітня 2015 р.): у 9 ч. / ЧНТУ. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – Ч. 7. – С. 20-22.
10. Керноз Н. Є. Проблемні питання узгодженості понять «юрисдикція», «підвідомчість», «компетенція» у контексті процесуального законодавства України // Вісник Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці: цоквартальний науковий збірник. – 2009. – № 1. – Чернігів. – С. 80-91
11. Керноз Н. Є., Берднік І. В. Проблемність законодавчого врегулювання підсудності та її видів в національному судочинстві // Журнал «Молодий вчений» № 11 (14) листопад 2014. – С. 160-165.

Керноз Н.Е.

Черниговский национальный технологический университет

ПРОБЛЕМНОСТЬ ОПРЕДЕЛЕНИЯ «ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА» И ЕГО ВИДОВ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССУАЛЬНОМ КОДЕКСЕ УКРАИНЫ

Аннотация

Статья посвящена освещению проблемных вопросов законодательного определения гражданского судопроизводства и его видов в Гражданском процессуальном кодексе Украины. Проанализированы понятия «судебная юрисдикция», «гражданское судопроизводство», «административное судопроизводство», «исковое производство», «особое производство», «приказное производство». Автор приходит к выводу, что отсутствие их определений на законодательном уровне усложняет обращение в суд.

Ключевые слова: судебная юрисдикция, гражданское судопроизводство, административное судопроизводство, исковое производство, особое производство, приказное производство.

Kernoz N.E.

Chernihiv National Technological University

PROBLEMS WITH THE DEFINITION OF «CIVIL PROCEDURES» AND ITS SPECIES IN THE CIVIL PROCEDURE CODE OF UKRAINE

Summary

The article is devoted to highlighting issues of legal definition of «civil procedures» and its species in the Civil Procedure Code of Ukraine. It's analyzed the concept of «jurisdiction», «civil procedures», «administrative procedures», «action proceedings», «special (separate) proceedings», «writ proceedings». The author concludes that the lack of definition in law makes it difficult to go to court.

Keywords: jurisdiction, civil procedures, administrative procedures, action proceedings, separate proceedings, writ proceedings.